

Højskolen og videnskaben.

Holger Kjær: Højskolens Grund. I kommission hos Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S, Kolding 1971. 139 sider, 32 kr. 20 øre.

Denne bog er vanskelig at bedømme retfærdigt. Forfatteren kalder den i forordet først »et famlende besøg« og siden et spring, han har vovet »for at søge en sammenhæng, også hvor den var dunkel« for ham selv: »Jeg har vovet springet i det håb, at hvor jeg tager fejl, kan andre af mine fejlvurderinger lære at tage bedre sigte og nå sandheden nærmere.« Det er gode ord. For hvad er en ærlig videnskabelig stræben, når det kommer til stykket, andet end sådanne forsøg og sådanne spring? – Men der må alligevel være et veldefineret grundlag derfor og en dermed sammenhængende metode deri, når man vil kalde sit arbejde videnskab. Det har Holger Kjær, men ikke de samme som enhver læser eller anmelder.

Hvis man betragter Grundtvigs skoletanker som en ideologi, dvs. som et logisk sammenhængende idekompleks, vil man kunne betragte denne bog som en, velkommen eller uvelkommen, historisk placering af denne ideologi i forhold til Platons Akademi og Benedikts munkeregel. Men når man ved, at det, Grundtvig har at sige om skolen og opdragelsen (for atter at citere Holger Kjær) »kommer ligesom i forbigående«, så må man stille sig skeptisk over for en sådan betragtning. Hvad er da hensigten med denne bog? – Ifølge forordet at se Grundtvigs højskoletanke »som indlæg i en europæisk debat«, ifølge udførelsen som sidste led i en idehistorisk udvikling. Holger Kjær interesserer sig ikke for de skoleplaner, Grundtvig udkastede i sin samtids aktuelle debat, men for hans vision af en folkelig oplysning og en videnskabelig dannelse, der var adskilt fra hinanden og holdt hinanden i skak, men alligevel byggede på et fælles menneskesyn – en vision, der er klarest udtrykt i skriftet »Om Nordens videnskabelige Forening« fra 1839.

Erica Simon har som bekendt oversat og kommenteret dette skrift på fransk, idet også hun betragter det som en hovedkilde til forståelse af Grundtvigs højskoletanke. Holger Kjær kan imidlertid ikke dy sig for at citere en række taler af fremragende højskolemænd fra 1878 til 1931, der slår til lyd for tanken om et nordisk universitet i Göteborg – men uden at man kan se, om det er klart for disse talere, hvad denne tanke ifølge Grundtvigs egne ord gik ud på. Det kan ikke nægtes, at denne tanke hidtil er blevet forfusket; det fremgår klart af Holger Kjærs egen gennemgang af skriftet »Om Nordens videnskabelige Forening«. – Var det da ikke bedre, som Erica Simon, at holde sig til Grundtvigs egen vision?

»Grundtvigs nordiske universitet er en revolution,« skriver Holger Kjær – og anvender dermed et ord, Grundtvig næppe vilde have brugt, men som har nutidens øre. Dette universitet var bestemt for forskningen alene; men det gik tillige ud fra et bestemt menneskesyn, der så al videnskab under et historisk synspunkt som en række sejre og nederlag i kampen for bedre og bedre sandhedserkendelse. Dette menneskesyn var ifølge Grundtvigs (og Holger Kjærs) opfattelse utvetydigt kristent – omend det ikke var identisk med den kristne tro. Universitetet skulde ikke have nogen særlig national karakter, men dog være

»nordisk«, som Holger Kjær skriver, »fordi Grundtvig mener, de nordiske folk har deres særlige bidrag at give til den sandhed, som i sit væsen er universel«. Det bliver svært at modsige Holger Kjær i denne karakteristik.

Det mærkeligste ved den er fra et grundtvigsk synspunkt den udtrykkelige adskillelse af forskningen fra den folkelige oplysning. Mønsteret er for Grundtvig de *colleges* i Oxford og Cambridge, »hvor videnskabsmænd i hundredtal kan henleve alle deres dage i selskab med jævnere (fellows), de udgør et engelsk universitet, som må efterlignes overalt, hvor der skal være tale om et »videnskabeligt liv« . . . « – »Studenterkaserner, hvor de voksne skoledrenge er under opsigt og oplæres til at læse deres lektier, er nemlig ingenlunde England ejendommelige . . . « – Holger Kjær sammenligner med rette Grundtvigs vision med arbejdet på instituttet for teoretisk fysik i Niels Bohrs levetid.

Men set fra et videnskabeligt synspunkt er det mærkeligste nok alligevel det menneskesyn, der ifølge Grundtvig måtte være udgangspunkt for den videnskab, der skulde drives på universitetet. Holger Kjær nøjes ikke med de udtryk for dette menneskesyn, der findes i indledningen til Nordens Mythologi 1832, men udleder Grundtvigs menneskesyn af en sammenligning med hele Irenæus's skrift *Imod kætterne* og Luthers skrift *Om den trælbundne vilje*. De anførte citater ansporer læseren til et videregående studium og støtter afgjort forfatterens opfattelse; men bindende for Grundtvig er i denne sammenhæng kun indledningen til Nordens Mythologi, fordi det er her, han formulerer sin holdning over for anderledestænkende i videnskabelig henseende: at mennesket er skabt i Guds billede, men afvejet fra sin guddommelige bestemmelse, er den ufravigelige forudsætning for ethvert samarbejde i folkeoplysning og videnskab fra Grundtvigs side. – Da denne forudsætning faktisk opfyldtes af den dominerende åndsretning såvel ved universitetet som udenfor, så længe Grundtvig levede, men faldt bort med Georg Brandes's forelæsninger over *Emigrantlitteraturen*, kan Grundtvigs holdning 1832–1872 kun gælde dette tidsrum. Ved Grundtvigs død var situationen faktisk blevet en anden.

Men situationen er ikke den samme i dag som i 1872. – For Holger Kjær ser det ud, som om det fortsat er den positivistiske videnskab, der er den grundtvigske videnskabeligheds hovedmodstander. Han synes slet ikke at have opdaget, at »Frankfurterskolen« og den nymarxistiske studenterrevolution har revet grunden bort under den positivistiske videnskab. Ingen sandhedssøgen og sandhedserkendelse er forudsætningsløs. Spørgsmålet er for en moderne videnskab, *hvilke* forudsætninger der lægges til grund, og om den enkelte videnskabsmand er sig sine egne forudsætninger *bevidst*. I denne situation bliver Grundtvigs tale om et bestemt menneskesyn som den bevistede forudsætning for et videnskabeligt samarbejde pludselig påny relevant.

Når Grundtvig uden videre bevis anser den mosaisk-kristelige anskuelse af historien og menneskelivet for den eneste sande og eviggældende, er den deraf følgende videnskabelighed naturligvis ikke forudsætningsløs. Men det er dog et alternativ til al den moderne videnskab, der uden videre bevis anser den materialistisk-dialektiske anskuelse af historien og menneskelivet for den eneste sande og eviggældende.

De afsluttende perspektiver i Holger Kjærs bog er altså allerede forældede – ikke blot fordi de citerede højskolemænd er afgået ved døden, men fordi deres

hovedmodstandere ikke mere har den altdominerende indflydelse, de fik efter Grundtvigs død. – Grundtvigs tanker er i dag mere aktuelle, end dengang han selv var en gammel mand. Og Holger Kjærs bog for så vidt mere aktuel end han selv synes at vide af.

Lad dette være sagt som en anbefaling! – Men som en slutbemærkning må det tilføjes, at den lille bog også indeholder nogle bemærkninger om Kaj Thanings disputats »Menneske først –«, der forekommer nærværende anmelder træffende uden at fratage Thaning det mindste af æren for det kæmpemæssige arbejde, han har udført. I den »sækularisering«, Grundtvig ifølge Thaning gennemførte fra og med 1832, var det mosaik-kristelige menneskesyn uden videre forudsat. Til karakteriseringen af dette menneskesyn og til debatten om dets stilling i europæisk åndsliv er Holger Kjærs bog et værdifuldt bidrag.

William Michelsen

Ebbe Kløvedal Reich: Frederik. En folkebog om N. F. S. Grundtvigs tid og liv. Gyldendal 1972.

I indledningen til sin store bog *Frederik* – »en folkebog om N. F. S. Grundtvigs tid og liv«, lægger Ebbe Kløvedal Reich allerede fra starten afstand mellem sig og videnskaben.

Han hævder, at helt op til vore dage har præster, professorer, psykiatere og litterater – »og hvad vores folkeånds kapitalister ellers kalder sig« – holdt sammen om at erklære, at Grundtvig led af en tilbagevendende manio-depressiv til psykose grænsende neurose: »Intet større værk, jeg har læst om ham, giver for alvor anden besked«.

Nu er det temmelig begrænset, hvad forfatteren synes at have læst af moderne videnskabelige fremstillinger. Han har dog læst Thanings store disputats og hans nyeste Grundtvig-bog »For menneskelivets skyld«, og ligeledes Hal Kochs Grundtvigbog fra besættelsestiden – hvor for øvrigt Hjalmar Helwegs billede af Grundtvigs sindssygdom anfægtes –, og P. G. Lindhardts lille bog om Grundtvig. De større førstehåndsundersøgelser med undtagelse af Thanings disputats synes han at være gået udenom.

Derimod holder han sig ret kraftigt til Frederik Rønnings nu meget forældede, store og for sin tid fortjenstfulde biografi, ligesom han øser af Thyra Jensens bøger om Constance Leth og kvinderne i Grundtvigs liv.

Begge disse forfattere var populære skribenter, folkelige fortællere. Rønning var ikke uden videnskabelig skoling, men nærere som god grundtvigianer frygt for det døde bogstav. En fremstilling af Grundtvigs liv måtte derfor ikke blive en fremstilling med anmærkninger, paragraffer og et mylder af kildehenvisninger, men en levende skildring, som var præget af det levende ord, egnet til højtlesning i de tusind hjem. Derfor tenderer flere af afsnittene i hans bog i retning af det skønlitterære, noget i retning af romankapitler.

Det gjaldt i endnu højere grad Thyra Jensens bøger, navnlig bogen om Constance Leth, der byggede på et stort af hende samlet skriftligt kildemateriale, men inden hendes bog var trykt, brændte hendes manuskript og hele kildematerialet, således at den form i hvilken bogen kom til at fremstå, var en frugt af hendes hukommelse og gav hende frie hænder til at forme skildrin-